

Les exposicions municipals de belles arts i indústries artístiques de Barcelona (1888-1906)

Maria Ojuel Solsona

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 3.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 3.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0. Spain License.**

LES EXPOSICIONS MUNICIPALS DE BELLES ARTS I INDÚSTRIES ARTÍSTIQUES DE BARCELONA (1888-1906)

Maria Ojuel Solsona

Directora: Dra. Mireia Freixa Serra

**TESI PER OPTAR AL TÍTOL DE DOCTORA EN HISTÒRIA DE L'ART
DOCTORAT EEES: H1801 HISTÒRIA DE L'ART (2008-2013)
LÍNIA DE RECERCA: 100690 HISTÒRIA DE L'ART MODERN I CONTEMPORANI**

**Departament d'Història de l'Art
Facultat de Geografia i Història
Universitat de Barcelona**

B Universitat de Barcelona

Setembre 2013

7. L'exposició de belles arts de 1896

Aquesta exposició, anomenada oficialment "Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas", va tenir lloc entre el 23 d'abril i el 29 de juny, amb una pròrroga fins al 26 de juliol de 1896.

7. 1. Preparatius de l'exposició

Malgrat que el 1890 s'havia acordat celebrar alternativament les exposicions de belles arts i les d'indústries artístiques, en una reunió de la comissió municipal de biblioteques, museus i exposicions artístiques, celebrada el 2 de març de 1895, es va prendre la decisió de no celebrar-les separadament, al·legant inconvenients tècnics i econòmics observats en la mostra del 1892 i apel·lant l'afinitat existent entre arts i producció industrial. En conseqüència, per a l'any 1896, la comissió proposà la celebració conjunta dels dos tipus de mostres i demanà autorització al consistori per introduir el canvi en el reglament que se'n deriva, que fou aprovat el juliol del 1895.

El pressupost preveia uns ingressos de 99.250 pessetes i uns despeses de 76.000; per tant, amb un superàvit previst de 23.250 pessetes.

Venda d'entrades	65.000
Venda d'abonaments	25.000
Arrendament de serveis	1.000
Venda de catàlegs	1.250
Anuncis	1.000
Recaptació per festes nocturnes	6.000
Total	99.250

Ingressos previstos

Serveis de neteja i conservació del recinte de la mostra	1.500
Productes impresos (catàlegs, entrades, cartells...)	8.000
Servei d'expedició d'entrades	1.500
Propaganda (correus, anuncis a la premsa, publicitat, telègraf...)	10.000
Fabricació de medalles i diplomes	2.000
Festes i actes públics, concerts, conferències	25.000
Muntatge i desmuntatge d'obres	3.000
Despeses de transport dels artistes franquiciats	10.000
Restauració dels salons i mobiliari (empaperat, pintura, cadires, rentat i reinstal·lació dels velàriums...)	6.000
Gratificacions pels serveis extraordinaris del personal	4.000
Imprevistos	5.000
Total	76.000

Despeses previstes

En les despeses no s'inclouen els diners aportats per l'ajuntament per l'adquisició d'obres.

La mostra es va obrir, com era habitual, de forma festiva, però un mes després tenien lloc uns fets luctuosos, que van trasbalsar la societat barcelonina de l'època: una bomba va ser llançada a la multitud durant la processó del Corpus, en el pas pel carrer dels Banys Nous, causant 12 víctimes mortals i una trentena de ferits. Va ser atribuïda al terrorisme anarquista i va tenir com a conseqüència un procés judicial –els processos de Montjuïc- carregat d'irregularitats i sense garanties.

7. 2. Organització de la mostra i de la concurrència

La comissió organitzadora estava encapçalada per l'alcalde, Josep Maria Rius i Badia, i comptava a la secretaria amb Carles Pirozzini. Els vocals eren 12 regidors; 5 presidents d'institucions oficials, 12 representants de diverses entitats, i 15 persones a títol individual (artistes o persones vinculades amb anteriors exposicions).

Com era habitual, l'octubre del 1895, es va designar una comissió executiva que, en aquest cas, no consta en el catàleg però sí que n'ha quedat registrada a l'expedient. Estava presidida igualment per l'alcalde i amb Pirozzini a la secretària. El vice-president era l'actiu tinent d'alcalde Frederic Travé, i com a vocals hi consten els regidors Josep A. de Trias i Artur Gallard, així com Francisco de Paula del Villar, Francesc Soler i Rovirosa, Joan Puig i Saladrigas, Andreu Aleu i Francesc Miquel i Badia. Apareixen, com a suplents, Antonio Sánchez Pérez, Lluís Graner, Josep Torres Argullol, Manuel Fuxà i Josep Fiter i Inglès. Es va acordar, donada la urgència dels treballs preparatius, que els vocals suplents també assistissin a les reunions de la sub-comissió, amb veu però sense vot, excepte en el cas que substituïssin algun titular. Aquesta comissió, que es reunirà periòdicament (setmanalment o quinzenalment), serà la que disposarà la propaganda i les obres de condicionament del palau, nomenarà els delegats, aprovarà els pressupostos i organitzarà els actes complementaris i de protocol.

Com a novetat, també es va constituir un comitè d'honor, presidit per l'alcalde i amb un president honorari, el degà del cos consular, Carlos A. Dahlander. Els vocals eren alguns regidors que formaven part de la comissió organitzadora; artistes i càrrecs, així com els cònsols de diferents països i altres representants de corporacions oficials estrangeres. La presència dels consols en els actes oficials permetia reforçar la

presència d'artistes estrangers i donar al certamen una dimensió internacional més explícita.

Novament, també es va fer un esforç per promoure la concurrència estatal, per mitjà de la creació de les anomenades “juntas delegades en províncies”, unes comissions locals que es pretenia que fessin el paper de mitjanceres entre els organitzadors i els expositors i alhora dinamitzessin la concurrència. Cada junta provincial estava presidida pel governador civil i tenia un nombre variable de vocals, proposats per les mateixes autoritats provincials, i un secretari. En ocasions els vocals eren regidors, però també hi ha acadèmics, professors i altres càrrecs o persones vinculades amb el món de l'art i de la cultura. En la pràctica, com ja va passar en mostres anteriors, el funcionament de les juntes va ser molt desigual; ja que estaven a expenses de l'interès del governador provincial i dels vocals de torn. Per reforçar la concurrència espanyola, consta que Artur Gallard, que era regidor, fa viatjar arreu per publicitar la mostra.

Per tal d'estimular una concurrència de qualitat i fidelitzar alguns artistes de mèrit, l'article 10 del reglament introduïa la possibilitat de convidar artistes. Tant els artistes invitats com els premiats, espanyols o estrangers, en anteriors convocatòries gaudien d'una franquícia en el transport d'expedició i reexpedició de les obres, que corria a càrrec de l'ajuntament. La resta tenien una rebaixa del 50% en l'expedició d'obres per part de les companyies de ferrocarril espanyoles. Es nomena un agent oficial, Antoni Lluch¹²⁴, per fer els tràmits de les franquícies. Els artistes franquiciats havien de lliurar les obres embalades a una llista d'agències; la resta havia de pagar els costos d'enviament i retorn també en les agències consignades i per mitjà de l'agent oficial. Sembla que també l'assegurança havia d'anar a càrrec de cada artista.

7.2.1. La qüestió de l'oficialitat de les exposicions municipals.

Existeix un interessant document guardat a l'expedient de la mostra que, com indica el seu llarg títol¹²⁵, es refereix a les gestions en favor d'aconseguir els mateixos reconeixements que les estatals. Aquestes gestions es van fer mentre es preparava la mostra del 1896: a demanda de les entitats artístiques, l'alcalde –llavors Collaso i Gil– va fer una petició al ministeri de Foment per demanar que els artistes premiats a

¹²⁴ Aquest agent actua per mitjà de l'agència de duanes i transports « La Universal », de Port Bou-Cerbère.

¹²⁵ “Expediente relativo a las gestiones practicadas acerca de los altos poderes del Estado, para lograr que los premios concedidos en las exposiciones celebradas en Barcelona, bajo los auspicios de la corporación municipal, tengan igual valor que los otorgados en las exposiciones

Barcelona tinguessin el mateix reconeixement oficial que en les mostres estatals: “No pide pues para su empresa de carácter genuinamente nacional, subvención ni estipendio material de ninguna especie, el Ayuntamiento de la segunda capital de España; pero sí suplica encarecidamente a V.E. [...] se digne hacerse intérprete y alcanzar del Gobierno de S.M. que las recompensas obtenidas en las Exposiciones Generales de Bellas Artes de Barcelona, gozen (sic) de las ventajas concedidas a las que se otorgan en las Exposiciones Nacionales de Madrid”.

Es tracta, en definitiva, de la petició d'oficialitat, en igualtat de condicions amb les que celebrava l'estat, que proporcionaven als artistes avantatges en l'accés a càtedres, en l'obtenció de concursos i en el cobrament de pensions, entre d'altres. Aquesta petició no va ser mai atesa; per tant, si l'artista buscava un reconeixement oficial, li calia concórrer, a més, a les exposicions estatals.

Alguns diaris barcelonins, com el *Diario de Barcelona de Avisos y Noticias* i *La Dinastía*, es van fer ressò del que consideraven que era una petició justa¹²⁶. Per contrast, un diari madrileny malintencionat va publicar que a Barcelona “[...] llegado el momento de calificar, no premian mas que á los suyos, á los que genuinamente suyos, regionalistas hasta el fanatismo, hasta la ceguera, no reconozcan otra cosa fuera de lo catalán. De manera que se aprovechan del concurso de todos los demas artistas para dar importancia, valor y brillante al certamen, y por los resultas á los premios, y conseguido el resultado en el espejuelo del reclamo, manejan por modo tan admirable, se distribuyen amigablemente las medallas y las pesetas, llevando sus obras á formar el Museo; medallas que, en realidad, no pueden tener otro valor, visto el procedimiento, que el de una simple Exposición regionalista o provincial; pesetas que estan mal adquiridas, que no van á donde está el mérito; Museo que nunca podrá apellidarse, por tal camino, de arte”¹²⁷. Es tracta del fragment d'un article titulat “El regionalismo catalán”, aparegut al diari madrileny *El día*, transcrit en un article amb el mateix títol, publicat al diari barceloní *La protección nacional*, signat per R.D. Aquest signant rebut les acusacions de sectarisme, presentant l'estadística dels artistes premiats en la darrera exposició (1894): en nombres absoluts es van premiar més

nacionales”, Volum I: Comisión Directiva y Ejecutiva. Comité de Honor. Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (1896), Arxiu Històric del Museu d'Art de Catalunya.

¹²⁶ *Diario de Barcelona de Avisos y Noticias*, núm. 22, 22-1-1895 pàg. 945; “Pretension justa”, *La Dinastía*, 21-1-1895.

¹²⁷ “El regionalismo catalán”, aparegut al diari madrileny *El día*, signat per [Julio Ramiro Leza y] Agost. La resposta d'aquest article va aparèixer, amb el mateix títol, al diari *La protección nacional*, signat per R.D. (6-2-1895). Pirozzini va guardar aquests retalls de diari en l'expedient de l'exposició del 1896 al costat dels documents referents a les gestions de l'alcalde Collaso.

catalans perquè n'hi havia quatre vegades més que artistes no catalans, però proporcionalment els “*nacionales no catalanes*” fins i tot van tenir més premis que els mateixos catalans.

I és que, encara que les exposicions barcelonines tinguessin vocació d'aplegar el màxim d'artistes peninsulars i estrangers, certa premsa madrilenya les veia com a mostres “regionals”, destinades a promocionar els artistes locals.

7.2.2. El concurs per proveir el cartell de l'exposició

Per primer cop en la història dels premis es va fer un concurs públic, obert a artistes espanyols, per a l'execució del cartell anunciador de la mostra, amb una recompensa de 500 pessetes¹²⁸. Les bases establien el format del cartell (mesures, composició, escrit predeterminat) i especificaven que calia adjuntar el pressupost de la reproducció. El jurat estava compost pels regidors Josep Maria de Nadal, Frederic Travé, Josep de A. Trias i Artur Gallard; per l'escultor Andreu Aleu; per l'arquitecte Francisco de Paula del Villar; per l'empresari Joan Puig i Saladrigas (que en aquell moment era president del Foment del Treball); pel pintor Lluís Graner i per l'escultor Manuel Fuxà, i amb Carles Pirozzini com a secretari. Es van presentar 16 cartells de 14 artistes diferents. En una primera trobada, el tribunal va descartar d'entrada una part de les propostes. En una segona reunió, tot veient que cap de les propostes restants els satisfieia, van recuperar una de les propostes que havia estat descartada en un inici, no per motius estètics sinó a causa de la seva orientació horitzontal, contrària a les mesures establertes en les bases. El jurat va al·legar llavors que malgrat aquest inconvenient era la millor composició. Es tractava de l'original d'Alexandre de Riquer (que va presentar altres dos projectes més), sens dubte la proposta més moderna i harmònica.

Els altres artistes que van presentar originals foren: Francesc Carbó, Xavier Gosé, Ferran Xumetra, Adrià Gual, Joaquim Ribera, Josep Guardiola, Víctor Masriera, Lluís Masriera, Josep Alsina Trayter, Andreu Audet Forcada, Antoni Utrillo, Antoni Mirabent (germà de Francesc Mirabent i fill de Josep Mirabent, també artistes) i Josep Pascó. Es tracta en alguns casos de noms consolidats de la pintura i la il·lustració de l'època, com Josep Pascó o el mateix Riquer, o bé joves promeses, com és el cas de Gosé,

¹²⁸ L'expedient del concurs (“Expediente relativo al concurso público abierto entre los artistas españoles para la ejecución del cartel anunciador de la Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas -1896- y la distribución dada a los mismos”) forma part del Volum VI. Concursos y arriendo de servicios. Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (1896), Arxiu Històric del Museu d'Art de Catalunya. Inclou les bases del concurs, els originals presentats i les deliberacions del jurat. Vegeu, a més, l'annex 5 d'aquest capítol.

Gual, Utrillo i els Masriera. Es van concedir tres accèssits d'igual valor a Adrià Gual, Joaquim Ribera i Antoni Mirabent. Un estudi de les propostes ens dóna una imatge de les diferents tendències de la il·lustració i el disseny de cartells. La modernitat de la proposta de Riquer, fins i tot enfront de l'obra dels més joves, s'explica en gran part, sens dubte, pel seu viatge a Londres l'any 1894, on va entrar en contacte amb el cercle pre-rafaelita i amb Arts & Crafts, dues tendències que tindran una influència crucial en el desenvolupament del modernisme català. Segons l'estudiós Trenc, es tracta del "primer cartell modern" a Catalunya i així ho va saber apreciar el jurat: "aquest primer esforç, amb forma oblonga i de disseny una mica desordenat encara, proporciona una fusió incompleta entre els motius neogòtics i l'al·legoria pre-rafaelita, però no es pot negar el seu caràcter de pioner"¹²⁹.

Cartell de la mostra de 1896, dissenyat per Alexandre de Riquer (MNAC)

7.3. Jurats i obres

7.3.1. El desenvolupament de l'exposició

La mostra va tenir, pel que fa a les belles arts, les seccions de pintura, escultura, escenografia i arquitectura. Pel que fa a les indústries artístiques, a més de la pintura i l'escultura decorativa i les reproduccions, hi va haver 4 grups: el primer, format per objectes de metall, joieria, esmalts, serralleria i fosa; el segon, format per ceràmiques, vidrieria, porcellana, pisa, terrissa, mosaics i incrustacions; el tercer, compost per la fusteria i ebenisteria; i el quart, compost per tapisseria, teixits, estampats, blondes, randes i brodats. De les 1.298 obres, un 40% corresponien a la secció d'indústries

¹²⁹ TRENC, YATES (1988), pàg. 30. Traduït de l'anglès original.

artístiques, però cal dir que les restriccions per exposar obra en aquesta secció eren menors i un sol expositor podia presentar moltes obres d'una mateixa sèrie. A nivell del nombre d'expositors, la relació entre la secció de belles arts i la d'indústries artístiques, fou del 77% i del 23%, respectivament. Els expositors estrangers de belles arts representaren un 17%, provinents, sobretot, de Baviera, Itàlia, Bèlgica i França.

	Nº obres	% del total	Nº expositors	% del total
PINTURA				
ESP	400		265	
EST	102		55	
Total pintura	502	39%	320	50%
DIBUIX				
ESP	63		47	
EST	14		6	
Total dibuix	77	6%	53	8%
ESCENOGRAFIA				
ESP	26		12	
EST	-		-	
Total escenogr.	26	12%	12	2%
ESCULTURA				
ESP	78		60	
EST	48		24	
Total escultura	126	10%	84	13%
ARQUITECTURA				
ESP	52		20	
EST	-		-	
Total arquitectura	52	4%	20	3%
INDÚSTRIES ARTÍSTIQUES				
ESP	488		132	
EST	27		15	
Total indústries	515	40%	147	23%
TOTAL	1298		636	

Distribució de les obres i expositors (espanyols i estrangers) per seccions (elaboració pròpia)

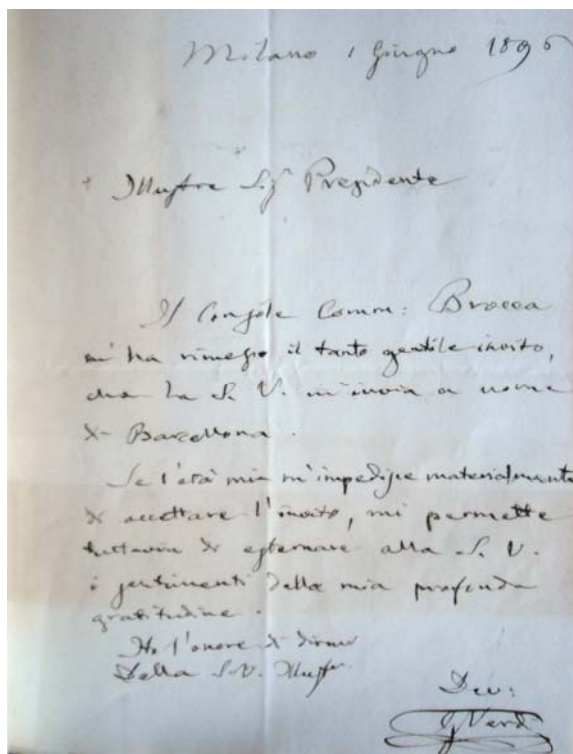
En la planta superior del palau, com era habitual, es concentrava la pintura: la secció espanyola ocupava les sales 1 a la 7, el saló de la Reina Regent i les escales d'honor; i la pintura estrangera la sala 9. La sala 8 va estar ocupada pel dibuix, aquarel·la, pastel i gravat. En la planta baixa, la sala 12 va estar ocupada per l'escenografia, la sala 11 per l'arquitectura i les Indústries artístiques van ocupar les sales 10, 11, 12, 13, 14, 15, part del jardí i del saló central, on també hi havia l'escultura.

Dos dies abans d'inaugurar la mostra, es va organitzar una visita especial adreçada al comitè d'honor, membres del consistori, premsa, ofertors de premis i altres autoritats, per apreciar els treballs de la comissió organitzadora i del jurat d'admissió, que va

incloure un banquet, celebrat en el mateix palau. El dia abans de la inauguració es va fer la cerimònia del *vernissage*.

La inauguració de la mostra fou el 23 d'abril de 1896. Si bé la reina regent havia acceptat presidir la cerimònia d'obertura, finalment, ho va delegar en el comandant en cap del quart cos de l'exèrcit i capità general de Catalunya, Eulogi Despujol. Com era el costum, el secretari de l'ajuntament va llegir els acords municipals en relació amb la mostra; el secretari va llegir la memòria-ressenya dels treballs de la comissió organitzadora; i l'alcalde va prendre la paraula per demanar l'obertura oficial al delegat regi, el qual va pronunciar la fórmula habitual: "En nombre de S.S.M.M. el Rey D. Alfonso XIII y de su Augusta Madre la Reina Regente, declaro inaugurada la 3ª Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas, organizada por el Ayuntamiento Constitucional de Barcelona". Acte seguit, la comitiva oficial va anar visitant les diferents dependències del palau. Durant la lectura de la ressenya, Carles Pirozzini es va referir a la guerra de Cuba i als moments poc propicis per a celebracions, tot i així justificà la necessitat de celebrar el certamen: "Hoy, más que nunca, es un deber patriótico, elevar el espíritu del pueblo a positivas y tangibles esperanzas demostrando a la faz de las Naciones que el País que defiende con ardor y con constancia su integridad, sin perjuicios de pueblos ni de tazas, tiene alientos y fe y le sobran medios para dar a la Industria sus impulsos, protección a las Ciencias y a las Artes y aprender de otros pueblos sus progresos y mostrarles lo que sabe y lo que hace". La situació bèl·lica, doncs, no ha afavorit la tranquil·litat i la confiança que calia per atreure bons artistes. Un altre inconvenient citat pel secretari havien estat les nombroses exposicions que han tingut lloc a ciutats com París, Berlín, Munic, Estocolm i Brussel·les. Pirozzini, però, explica que malgrat aquests entrebancs, les tasques de propaganda havien permès obtenir el recolzament de l'estranger, per mitjà dels consolats, i agraeix especialment la resposta dels prínceps de Baviera. Pel que fa a l'estat, esmenta la col·laboració dels governadors de les províncies d'Alacant, Bilbao, Balears, Cadis, Granada, Màlaga, València i Saragossa, que havien permès la participació d'artistes d'aquestes localitats. També va agrair a la corporació provincial de Barcelona i a altres institucions de la província el suport continuat i, en alguns casos, la contribució als premis. Pirozzini cita la secció d'escultura com una de les més vistoses i excepcionals de la mostra.

Per primer cop, el catàleg conté reproduccions fotogràfiques, ja que es van contractar dos fotògrafs, Josep Emeric¹³⁰ i Josep Serra com a escriptors cal·lígrafs de la correspondència estrangera, així com per fer les fotografies d'una part de les peces. També, per primer cop, al costat dels catàlegs, es van vendre clixés de les peces, que van suposar un ingrés complementari per als organitzadors.

Missiva de Verdi agraint la invitació de l'ajuntament (Expedient "Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas")

Al llarg de la mostra es va projectar un programa de festes i actes musicals en que va participar, sobretot, la Banda Municipal, però també concerts d'orgue pel mestre Goberna i pel mestre Gigout, concerts vocals de l'Orfeó Català. També va ser convidada la Banda Francesa del segon regiment d'enginyers i es van fer gestions per convidar Giuseppe Verdi (1813-1901), ja que entre els actes hi havia l'audició de la seva Missa de Rèquiem, però el compositor ho va declinar per motius d'edat, tot agraint la invitació¹³¹.

¹³⁰ El 1897, Josep Emeric va passar a formar part de la plantilla de treballadors municipals vinculats amb el museu, amb el càrrec d'escriptor fotògraf, i va organitzar el laboratori fotogràfic, situat en el mateix Palau de Belles Arts. És autor de les fotografies del catàleg del museu del 1906. Vegeu GARCIA SASTRE (1997), pàg. 334.

¹³¹ Es conserva la invitació en italià i altres missives sobre les gestions, així com la carta manuscrita de Verdi agraint la deferència.

Una personificació femenina de Barcelona “renya” el secretari de l’exposició per permetre que s’instal·lin parades al parc mentre es desenvolupa la mostra (*La Esquella de la Torratxa*, núm. 898, 27-3-1896, pàg. 195)

Els concerts van ser alternats per festes nocturnes i revetlles en els jardins annexos, amb focs d’artifici i altres entreteniments, com audicions de piano d’empreses fabricants de l’instrument. Formen part de l’expedient dues reclamacions per cobrar drets d’autoria per part de l’editor musical Ildefons Alier¹³², i del compositor Eusebi Bosch¹³³, autor de l’*Himne de les nacions*, que va ser interpretat durant els actes musicals. També es va fer un concurs de rams de flors i plantes ornamentals, en què es van lliurar medalles als expositors premiats, amb la col·laboració de la Societat Catalana d’Horticultura. Paral·lelament, el parc s’omplia de quiosquets i paradetes, que aprofitaven l’afluència de públic.

¹³² Ildefons Alier (1864-1938) va ser un important editor musical català, establert a Madrid. El seu fons està constituït per un gran nombre de partitures de gèneres diversos, que subministrava a formacions musicals i particulars. Probablement la seva reclamació està referida a algun dels músics l’obra dels quals editava.

¹³³ Eusebi Bosch i Humet (1860-1948) fou el compositor de l’*Himne de les Nacions*, himne de l’exposició del 1888.

Com havia succeït en altres ocasions, es van sortejar obres d'art entre els abonats, ja fossin d'arts plàstiques o objectes artístics. El sorteig, segons *La Vanguardia*, va tenir lloc després de l'estiu i es van sortejar 430 peces: 14 pintures, 4 escultures, 3 dibuixos i 9 objectes, d'artistes i artífexs com Francesc Masriera, Pellicer, Llimona, Baixeras, Graner, Mas i Fontdevila, Campeny, Atché, Tasso, Beristain, Sala, Mensaque, Riera i Casanovas, Fiter i Inglés, Vda. Gómez, Masriera i Campins, Apel·les Mestres, Rigalt, Galwey i Fabrés¹³⁴.

7.3.2. L'actuació dels jurats

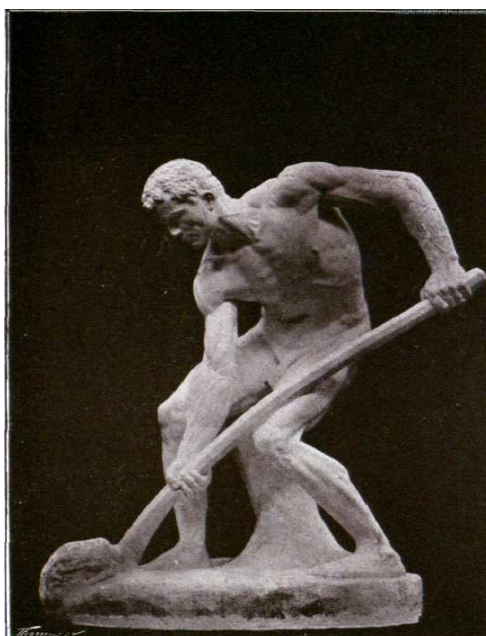
Al catàleg només hi apareix la llista de membres del jurat d'admissió i col·locació d'obres, presidit per l'alcalde i amb Pirozzini com a secretari, i amb deu vocals representants de la comissió i deu triats pels artistes, repartits entre les diferents disciplines. És possible que el jurat de recompenses no s'hagués convocat quan el catàleg es va editar, però en coneixem els membres gràcies a l'expedient. Era presidit per l'alcalde i tenia com a secretari a Carles Pirozzini i amb Josep Lluís Pellicer com a auxiliar. Van actuar com a vocals 8 membres de la comissió organitzadora (un dels quals va exercir de vicepresident) i 15 representants dels artistes. S'hi van crear diferents grups, tant pel que fa a les belles arts com les indústries artístiques, i en cada grup hi va haver el representant de la comissió organitzadora, al costat dels jurats escollits pels expositors. Els vocals representants de la comissió van ostentar la presidència del jurat en ple (Frederic Travé), de la secció de belles arts (Artur Gallard) i de la d'indústries artístiques (Josep A. de Trias). Lluís Graner, Andreu Aleu, Francesc de P- Villar i Antonio de Sánchez Pérez també van formar part dels diferents grups, al costat dels jurats triats pels expositors. En el cas de la secció de pintura, dibuix i gravat, els jurats triats pels expositors van ser Benet Mercadé, Raimon Casellas i Joan Baixas, que van actuar al costat del representant de la comissió, Lluís Graner. Aquest jurat, com veurem, va tenir problemes per consensuar les adquisicions.

7.4. Premis i adquisicions

El premi principal de la mostra era de 10.000 pessetes per a l'adquisició de l'obra que hagués obtingut el Premi d'Honor del jurat. El veredictes del jurat de recompenses va adjudicar aquest premi d'honor per unanimitat a l'original de l'estàtua de l'escultor Alfred Boucher, *À la terre*. Boucher, franquiciat per participar a la mostra de Barcelona, va enviar una còpia o buidat en guix d'aquesta cèlebre escultura seva, que havia estat

¹³⁴ *La Vanguardia*, 9-10-1896, pàg. 2.

guardonada en l'exposició de París del 1891¹³⁵. Encara que a les bases es deia que l'artista guardonat amb el premi d'honor obtindria 10.000 pessetes a canvi de l'adquisició de la peça, el jurat va resoldre que la seva adquisició “no procede por tratarse evidentemente de una reproducción, en yeso, de la obra en mármol existente en París”¹³⁶. Per tant, resol donar el premi d'honor a aquesta obra però sense els diners, tot argumentant que es tractava d'una còpia. L'artista, però, va presentar una reclamació per mitjà del cònsol francès, ja que es creia mereixedor de la recompensa. Finalment, l'ajuntament va resoldre donar-li'n la meitat a canvi d'adquirir la peça, i l'artista anuncià que ho destinaria a obres de beneficència. Boucher era un artista cèlebre per les seves figures femenines o masculines, de factura més clàssica o bé més realista, com és el cas que ens ocupa, que representa un home palejant munts de terra, un modern “discòbol” transmutat en una al·legoria del treball.

À la terre, escultura del francès Alfred Boucher, reproduïda al catàleg de l'exposició, que va obtenir el premi d'honor.

Per primer cop, s'introdueixen categories en els premis, en forma de medalles de primera, segona i tercera classe i mencions honorífiques, per a les diferents disciplines, com ja succeïa a les exposicions nacionals de Madrid. A part, hi havia els premis extraordinaris en forma de recompenses de particulars o associacions. La Diputació també va fer adquisicions però es va reservar el dret d'escollir-ne les obres.

¹³⁵ Una còpia en marbre d'aquesta escultura es troba al Museu d'Escultures de Camille Claudel de Nogent-sur-Seine, tot i que hi ha altres versions en bronze.

¹³⁶ Expediente relativo á la aprobación por el Excmo Ayuntamiento del fallo del Jurado de Recompensas y adquisición de las obras premiadas, dins el volum VII. Jurados de admisión de

Es van premiar un centenar d'obres, una quantitat una mica per sobre del que preveïen les bases, ja que el jurat d'escultura, per exemple, va afegir alguns premis no previstos al·legant la qualitat de les obres. Als premis oficials, cal unir la vintena de premis extraordinaris, que va comportar l'adjudicació de noves medalles. Si bé una obra estrangera va obtenir el premi d'honor, com havia succeït en l'anterior convocatòria, el repartiment de medalles va ser més proporcional que altres cops en relació amb el nombre real d'artistes espanyols i estrangers presentats. Entre els premiats de l'estat espanyol, el nombre de premis entre els artistes catalans i no catalans és proporcional a la seva concurrència.

	Pintura	Dibuix ¹³⁷	Escultura	Arquit	Reprod	total	%
Esp.	53	9	21	8	6	97	80
Estr.	11	1	9	-	2	23	20
	64	10	30	8	8	120	

Distribució dels premis per seccions(elaboració pròpia)

A més, l'Ajuntament havia anunciat que dedicava la suma de 65.000 pessetes per a l'adquisició d'obres meritòries per al museu, que havien de ser proposades per les diferents seccions del jurat. Però, quan va ser el moment, el jurat del primer grup (pintura, dibuix i gravat) "acordó por unanimidad, después de extensas y arduas deliberaciones, no hacer designación alguna, á causa de haber sido imposible llegar a un acuerdo concreto, por las profundas diferencias de apreciación respecto de las obras que debían ser designadas, a pesar de tener formulada la correspondiente propuesta, cuyo acuerdo ratifica el Jurado"¹³⁸.

L'expedient guarda un escrit de Raimon Casellas, que havia estat escollit per sufragi per formar part del jurat de recompenses d'aquesta secció, que aporta llum sobre l'afer. Casellas afirma que no va signar el dictamen del jurat de recompenses "no por razones de apreciación artística, sino por falta de corrección en el procedimiento seguido por la mayoría del Jurado" i, a continuació, detalla el que al seu judici són exemples de mala praxis: "Esta falta de corrección que deploro, se evidenció desde los primeros momentos de haberse constituido el jurado del grupo de Pintura, puesto que se dio el caso de que á un cuadro, que por unanimidad se reputó indigno hasta de una

obras y de recompensas. Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (1896), Arxiu Històric del Museu d'Art de Catalunya.

¹³⁷ També s'inclouen les obres d'escenografia i els gravats.

¹³⁸ "Expediente relativo á la aprobación por el Excmo Ayuntamiento del fallo del Jurado de Recompensas y adquisición de las obras premiadas", dins el volum VII. Jurados de admisión de obras y de recompensas. Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (1896), Arxiu Històric del Museu d'Art de Catalunya. El veredicté té data del 8-6-1896.

mención honorífica, se le adjudicase luego, en votación, una segunda medalla, teniendo sólo en cuenta al obrar así, miras particulares y extrañas, ajenas (sic) por completo á la apreciación del mérito artístico y á la honrosa misión que por el Excmo. Ayuntamiento y por el sufragio de los expositores se nos había confiado. Puesta la mayoría del Jurado en esta incorrecta pendiente, se llegó a acordar que el cuadro en cuestión figurase en la propuesta de adquisiciones, á cuyo acuerdo opuse mi mas enérgica protesta, motivándola en el contrasentido que resultaría de proponer para destinarse al Museo Municipal (que como tal ha de suponerse formado con obras selectas) un lienzo que todos, absolutamente todos los jurados del grupo, habían considerado sin merecimientos ni para una mención siquiera, cuando en seno del Jurado no se habían manifestado todavía las miras particulares de que acabo de hacer mérito. Otra de mis más graves protestas, Excmo. Sr., recae sobre el acuerdo tomado á última hora por la casi totalidad de los jurados de Pintura de “no haver designación para la adquisición de obras con destino al Museo Municipal”. A tenor del artículo quince del Reglamento sostuve el principio de que no era potestativo para el Jurado emitir su parecer sobre la propuesta de obras adquiribles con destino al Museo, entendiendo por su parte que emitir un fallo respecto á adjudicación de medallas y no emitirlo en materia de adquisiciones era dar un dictamen a medias en vez de un dictamen entero y verdadero tal com lo pide el Excmo Ayuntamiento. Por estas razones protesté, primero en el seno del Jurado de Pintura y después ante del Jurado en pleno, del acuerdo tomado á última hora por mis compañeros de grupo, de no designar obras con destino al Museo, máxime cuando la propuesta de estas adquisiciones ya se habían acordado, obteniendo por lo menos siete votos de entre los nueve jurados que constituían el de Pintura. Como tuve el honor de hacer constar en mi protesta, la retirada á última hora de esta propuesta de adquisiciones, acordada por siete votos, significaba que los votantes rehuían la responsabilidad del acuerdo tomado por todos ellos, como quien no tiene el valor de sus convicciones y de sus actos. Así debía terminar el cometido de un Jurado que, por imposiciones extrañas á la apreciación artística y solo por miras particulares, habían empezado rebotándose en la mayoría de sus acuerdos”¹³⁹. En definitiva, Casellas es queixa que el jurat ha sucumbit a alguna pressió, que li ha fet canviar de parer pel que fa a la imposició de recompenses i que, a més, li ha fet decidir finalment no emetre una proposta d’adquisicions.

¹³⁹ Fragment de la carta autògrada de Raimon Casellas, de 18-06-1896, adreçada a la comissió organitzadora. Està arxivada dins el volum I: Comisión Directiva y Ejecutiva. Comité de Honor.

Això no obstant, un mes més tard (8-7-1896), el jurat del primer grup sembla haver superat les diferències i emet novament un dictamen on proposa l'adquisició d'obres per valor de 44.850 pessetes, amb la signatura d'Artur Gallard, Frederic Travé, Joan Baixas, Lluís Graner, Benet Mercadé, Josep Lluís Pellicer i Carles Pirozzini, però sense la rúbrica de Raimon Casellas.

Finalment, les adquisicions de tots els grups van ser 49 peces de belles arts en total, un terç de les quals estrangeres.

	Pintura	Dibuix	Escultura	Arquit	Reprod	total	%
Esp.	17	3	9	-	3	32	65
Estr.	5	2	8	-	2	17	35
	22	5	17	-	5	49	

Distribució de les adquisicions per seccions (elaboració pròpia)

Dues de les obres del grup de dibuix i pintura proposades per adquirir eren d'Enrique Simonet i de Josep Tapiró, els quals van renunciar a la seva venda, segurament perquè ja les tenien compromeses o perquè no van estar d'acord amb el preu ofert. El sobrant es va dedicar a l'adquisició d'una altra pintura i de 3 escultures. L'obra de Tapiró, una aquarel·la titulada *Sodia. Mora en traje nupcial* és, probablement, la *Núvia berber* que avui dia forma part del Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC, procedent del llegat d'Antònia de Miró (1948). Tapiró exposava 4 aquarel·les amb preus que oscil·laven entre les 5.000 i 6.000 pessetes. L'ajuntament hauria proposat la compra de l'obra per un preu considerablement inferior: 1.500 pessetes.

Pel que fa a la Diputació, segons consta a l'expedient, dedica 10.000 pessetes per a la compra de 6 pintures i 2 escultures, que tria la mateixa institució:

- *Després de la tempesta*, d'Enric Galwey
- *De bon matí*, de Baldomer Galofre
- *Setembre*, d'Eliseu Meifren
- *Flors primerenques*, de Joan Brull
- *Setembre, fruiter*, d'Emili Amigó
- *Retrat de l'esposa del pintor*, de Miquel Carbonell
- *Flor boscana*, de Miquel Blay
- *Bust de Manuel Planas i Casals*, de Manuel Fuxà

La comissió organitzadora de l'exposició, igual que en l'exposició precedent, va sol·licitar la col·laboració de potentats, bisbes, governadors civils i corporacions en l'adjudicació complementària de recompenses als artistes i, en altres casos, s'afegeix

la iniciativa d'algun particular o autoritat. Algunes entitats s'excusaren per no poder destinar-hi fons. Hi ha una missiva del Marquès d'Allella, que diu que no destinarà una quantitat precisa en la compra d'obres, sinó que, com en les exposicions anteriors, adquirirà de forma particular les que li cridin l'atenció. Les entitats o particulars podien donar recompenses o diners per adquirir obres i podien decidir quin tipus d'obres desitjaven premiar. A diferència de l'anterior mostra, en què era el jurat qui escollia, si bé en ocasions l'ofertor podia triar entre les escollides pel jurat, aquest cop es deixà que en alguns casos fos l'ofertor qui triés directament. En el cas de premis a categories molt específiques, els artistes havien de fer la sol·licitud per optar-hi. A més, aquest cop les obres premiades van rebre a més a més medalles de segona i tercera classe. Finalment, es van oferir els següents premis:

- Premi de la Reina Regent Maria Cristina, consistent en 2.500 pessetes per comprar la peça que el jurat triï. El jurat tria el gerro i plat de ferro damasquinat de l'artífex Manuel Beristain. Alhora, s'adjudica a l'autor la segona medalla.
- Premi dels ducs de Dénia, consistent en 1-500 pessetes per adquirir l'obra que triï el jurat, que després serà donada al museu. Es concedeix a *Interior de iglesia* i *De entregar*, dues obres de Fèlix Mestres, al qual s'adjudica una segona medalla.
- Premi de la Infanta Isabel de Borbó, consistent en 500 pessetes per adquirir una obra . El jurat va triar el quadre de Feliu de Lemus *Blondinette*, al qual se li concedeix una segona medalla.
- Premi del bisbe d'Urgell, consistent en 500 pessetes per adquirir una obra sobre el beat Josep Oriol. El jurat considera que l'obra presentada no té prou qualitat i s'ha presentat fora de termini; per tant, no es concedeix.
- Premi del bisbe de Vic, consistent en 1.000 pessetes per l'alt-relleu sobre la Sagrada Família a Natzaret (es diu que en l'anterior exposició aquest premi havia quedat desert). De les quatre obres presentades, de Joan Serra i Pau, Eusebi Arnau, Josep Revarter i Joan González Pellicer, es concedeix a Arnau, juntament amb un medalla de segona classe.
- Premi de l'Acadèmia de Belles Arts, consistent en 1.000 pessetes per la millor còpia de la Verge dels Consellers. Hi ha les sol·licituds de Mas i Fontdevila, de Torres Fuster i Joan Peig per fer la còpia, però al final només consta que es va presentar al premi una obra de Josep Pey, a qui s'acaba atorgant el premi, així com una medalla de segons classe.
- Premi del Cercle Eqüestre, consistent en 2.000 pessetes per a una obra de temàtica esportiva. Es presenten 3 obres, de Meifren, Tamburini i Labarta, però el

jurat considera que cap es prou meritòria. Llavors el mateix Cercle decideix atorgar el premi a l'obra *I curiosi* d'Angelo dell'Oca.

- Premi de la Cambra Francesa de Barcelona, consistent en 1.000 pessetes per adquirir una obra escollida per l'entitat. Ells mateixos escullen *Rendida*, de Torres Fuster (núm. 142), *Melancolia*, de Tamburini (núm. 262) i un bust de *Carmen*, de Josep Campeny (núm. 830).
- Premi del Cercle Artístic, consistent en 2.500 pessetes per adquirir obres. Ells mateixos trien l'obra *Tarde de maig*, de Joan Brull (núm. 233), que en el catàleg consta amb el preu de 4.000 pessetes.
- Premi de Foment del Treball, consistent en 500 pessetes per adquirir obra. El jurat l'adjudica a la làmpada de l'artífex Concordi González.
- Premi del Cercle del Liceu, consistent en 2.000 pessetes per adquirir obra. No consta si s'adjudica.
- Premi de Manuel Girona, consistent en 1.000 pessetes per adquirir obra. S'adjudica al guix *Junto al agua*, de Julio Martí i Solanas, amb destinació al Museu, i també se li concedeix una medalla, en aquest cas, de tercera classe.
- Premi de Josep Mansana, consistent en 1.000 pessetes per adquirir obra, que el jurat adjudica a l'obra de Josep Miralles, *La novia, la novia*, així com la medalla de segona classe.
- Premi d'Alexandre Maria Pons i Serra, consistent en 1.250 pessetes per adquirir obra. El jurat l'adjudica a *La Primavera*, de Dionís Baixeras, així com la medalla de segona classe.

Els donants particulars, Manuel Girona, Josep Mansana i Alexandre Pons, eren prohoms de la ciutat, industrials, banquers o empresaris i amb càrrecs polítics influents. En l'expedient es conserva una carta de Pons dirigida a Pirozzini, en què el primer li demana discreció: "Agradeceré a Vd. que mi nombre corra por los periódicos lo menos posible. ¡Les tengo tanta afición!".

7.5. Cloenda i balanç de l'exposició

Durant la clausura, Pirozzini va llegir l'acta i va pronunciar el fallo, amb les medalles de primera, segona i tercera classe, els premis extraordinaris, el diploma especials i les mencions especials. La reina havia acceptat d'entrada presidir la cerimònia de clausura però, novament, la va delegar en Despujol. La mostra, que s'havia de tancar el 29 de juny, es va prorrogar fins al 26 de juliol, en què tingué lloc la clausura oficial.

Com succeí en altres mostres, alguns artistes reclamaven el consistori per desperfectes o pel retard en la reexpedició. Per exemple, Adolfo Apolloni, a través de l'agència "La Universal", explica que en desembalar la seva figureta havia trobat desperfectes. Pirozzini li respon que ho lamenta, però que, segons els articles 12 i 17 del reglament l'ajuntament declina la seva responsabilitat perquè el representant oficial italià, Federico Bechini, va ser present a l'embalatge. Per tant, la responsabilitat de l'ajuntament s'acabava en l'embalatge de la peça. Si l'artista volia reclamar, ho havia de fer al transportista o bé havia de contractar una assegurança a part.

Justament, un altre episodi que va donar maldecaps als organitzadors va tenir relació amb l'assegurança. Sembla que l'agent bavarès, Gebruder Wetsch, fent cas omís de la normativa, va carregar al compte de l'ajuntament no només l'embalatge sinó també l'assegurança dels artistes franquiciats, que en cap cas entrava dins el concepte de la franquícia. Quan el consistori li ho va retreure, l'agent ho va posar en coneixement dels prínceps de Baviera. Per evitar litigis i altres problemes, l'ajuntament va acabar fent-se'n càrrec.

Pel que fa a la liquidació econòmica, recordem que el pressupost preveia un superàvit de 23.250, resultant d'uns ingressos de 99.250 pessetes i uns despeses de 76.000. Al final, però, les despeses van augmentar a 101.296, mentre que els ingressos no van arribar a la quantitat prevista i es van situar en 91.358 pessetes; per tant, el dèficit va consistir en 9.938 pessetes. L'augment de les despeses es va produir, sobretot, en els apartats dels actes públics i festes, en el transport i reexpedició d'obres i en tasques de manteniment del palau. També cal sumar una recaptació una mica menor d'entrades de la prevista. La liquidació va acompanyada d'una memòria, probablement redactada pel secretari, en què se justifica el dèficit. Es considera que l'"hecatombe" de la bomba del Corpus ha influït negativament en la concurrència de visitants. També es justifica la despesa més gran en actes festius per "alegrar" la població després del fet luctuós i es vincula la despesa de condicionament de l'edifici a la manca de manteniment. Es creu que si l'ajuntament manté el palau en el període temporal entre cada exposició, no caldrà en el futur carregar aquest concepte a l'organització de les mostres. Tot i això, es van recaptar 60.977 pessetes en entrades i 26.338 en abonaments, la qual cosa fa inferir un nombre de visitants menor que el 1894 però igualment considerable, que es podria situar entorn dels 70.000 visitants o més, si es compten els que tenien entrada gratuïta.

entrades	60.977
venda d'abonaments	26.338
arrendaments serveis	1.720
venda catàlegs	752
venda clixés	164
concert beneficència	407
total	91.358

Ingressos de l'exposició de 1896

conservació i neteja	543
impressió cartells, entrades	5.304
porteria i interventors	1.439
publicitat i propaganda	9.179
medalles i diplomes	1.690
festes i actes públics	36.466
muntatge i desmuntatge obres	2.913
transport i reexpedició obres	23.493
restauració saló central i mobiliari	5.989
gratificacions personal	5.450
imprevistos	4.743
publicació catàleg il·lustrat	4.085
total	101.296

Despeses de l'exposició de 1896**7.5.1. Crítica de l'exposició**

Per a l'erudit i industrial Antoni Garcia Llansó, personatge vinculat a les mostres des del 1888, la del 1896 supera les anteriors, per la vàlua dels artistes que hi participen i la qualitat de les obres que presenten, que considera resultat de la celebració de les mateixes mostres. Li sembla que els artistes han abandonat vacil·lacions i la temptació d'imitar allò forà i han aconseguit personalitat pròpia. Li criden l'atenció les obres de Mas i Fontdevila, Graner, Meifrèn, Brull, Urgell, Llimona, Barrau (Laureà), Masriera (Francesc), Jiménez Arnada (José i Luis), Tapiró, Villegas, Galofre, Guinea, Lorenzale, Simonet, etc. Entre els estrangers, cita König, dell'Oca Bianca, Tito, Mesdag i Roubaud. Entre els escultors, esmenta Boucher, Atché, Barrau (Théophile), Reynés, Campeny i Arnau¹⁴⁰.

Casellas, tot i ser membre controvertit del jurat, també es va ocupar de la crítica artística a *La Vanguardia*, on va ser capaç de traçar l'evolució de la pintura catalana del 1888 ençà, que ell mateix havia percebut exposició rere exposició. D'una prometedora pintura de paisatge i de gènere ultrarealista, que s'havia pogut veure el 1888, s'estava produint un "crescendo idealista", en paraules del propi crític, cap a unes representacions encara realistes però amb un sentit més simbòlic, en què l'artista

hi feia sentir la seva pròpia personalitat i sentiment íntim. El pintor utilitzava l'excusa del paisatge o l'interior, ja fos rural o urbà, no *per se*, sinó com a mitjà per plasmar un concepte més poètic de l'existència humana: "La clase de los temas, la índole de los asuntos, importa poco. Lo mismo da un frondoso paisaje de Olot que un desmirriado suburbio industrial; lo mismo da la representación simbólica de una idea poética que un episodio de la existencia vulgar... La cuestión estriba en la inspiración creadora que vivifica, que espiritualiza á la materia con vislumbres de fantasía, con claroscuros de sugestión [...] Hasta en las escenas más comunes y triviales, se adivina un alarde de despertar una idea, de insinuar una intención, de provocar la sensación rara ó delicada, como si el pintor más ávido de sugerir que de imitar, quisiera por su propia cuenta decirnos algo de lo que ha pensado, de lo que ha sentido ó ha soñado, al arrancar del mundo la imagen que nos ofrece"¹⁴¹. Casellas constata l'augment del gènere al·legòric, tot citant els plafons de Rusiñol, avui al Cau Ferrat de Sitges, *La Poesia* i *La Pintura*, així com tres quadres que es van acabar adquirint: les *Harmonies del bosc*, de Tamburini, *Calipso*, de Brull, i *La mort*, de Triadó.

Dibuix de Mas i Fontdevila, representant el seu quadre *Venite Adoremus*, reproduït a *La Vanguardia*, per il·lustrar la crítica sobre l'exposició signada per Casellas.

Per al crític, la peça emblemàtica de la secció de pintura catalana era *Venite Adoremus*, una obra en què Mas i Fontdevila havia estat capaç de convertir un quadre de tema religiós en una obra emocionant i misteriosa, un compendi de la maduresa de l'artista i una fita en la història de l'art català modern. També li criden l'atenció paisatges amb personatges rústics d'influència olotina: *Tornant del tros*, de Llimona;

¹⁴⁰ GARCIA LLANSÓ, Antoni, "Exposición de Bellas Artes é Industrias Artísticas de Barcelona", *La Ilustración Artística*, núm. 748, 27-04-1896. En altres números hi ha diferents fotogravats amb obres de la mostra: núm. 751, 18-5-1896; núm. 756, 22-6-1896; núm. 757, 29-6-1896.

¹⁴¹ CASELLAS, Raimon, "Tercera Exposición General de Bellas Artes", *La Vanguardia*, 22-4-1896, pàgs. 4-6.

Primavera, de Dionís Baixeras, o *Terra*, de Barrau, però el crític acusa l'augment de les escenes urbanes, en detriment de les rurals, i considera que en les escenes de la vida moderna el pintor, en lloc d'idealitzar, pot mostrar un vessant crític, com ho fa Ramon Casas, amb el seu *Ball de tarda*, en què ridiculitza l'ambient cursi dels balls. És conscient que hi ha diverses maneres de concebre la pintura: els Urgells, Vancells i Galweys, més ombrívols, al costat de nous pintors més coloristes, com Nonell –que començava la seva carrera com a paisatgista–, Canals, Sunyer i Mir, de qui destaca l'obra *L'hort del rector*, que va ser comprada.

Pel que fa a la pintura d'història, considera que no seria present a l'exposició si no fos per algunes obres enviades des de Madrid, Andalusia i València, entre les quals destaca *Flevit super illam*, de Simonet, obra que va resultar premiada. Al costat del que qualifica com a decadència de la pintura espanyola, per raons "ètniques i socials", subratlla l'existència d'un nucli al País Basc: "[...] vemos esperanzados cómo, allá, en el Norte de la Península, va formándose una nueva escuela, un nuevo grupo regional de pintores, que al atractivo de la juventud reúne la fé más entusiasta en los destinos de la renovación artística. Como sus compañeros de Cataluña, sienten aquellos pintores guipuzcoanos y vizcaínos palpitar su alma al compás del alma contemporánea". Es refereix, és clar, a Regoyos, Guinea i Zuloaga, a qui qualifica de "Goya vist pels ulls de Whistler". L'obra *El responso* d'Anselmo Guinea i *Amigas* de Zuloaga foren adquirides pel consistori.

Pel que fa a l'escultura, Casellas afirma que tant la secció espanyola com l'estrangera, ofereixen obres de gran importància, com mai s'havien vist en les mostres barcelonines. Destaca *À la terre* i *Le rêve* de Boucher i altres obres de Víctor Barrau, Fremiet, Akermann, Charlier i Busch. Dels escultors locals, destaca obres de Reynés, Tasso, Atché, Campeny, Benlliure, Arnau, Vallmitjana i Clarassó.

Miquel i Badia, a diferència de l'anterior exposició en què va anar a la recerca de la pintura d'assumpte, en aquesta el primer en què es fixa el crític és en la secció d'escultura, al seu parer la millor o de les millors de la mostra, i en els pintors de paisatge. Sobre la primera, considera encertat el criteri del jurat d'admissió, que va concedir un lloc preeminent a la important escultura *À la terre*. Coincidint amb Casellas, també destaca l'obra de Barrau, Akermann, Fremier, Cifariello, Busch, Tasso, Atché, Reynés, Benlliure, Vallmitjana, Blay i Fuxà, algunes obres dels quals figuraran entre les compres. Respecte a la pintura de paisatge, considera que és la pintura per excel·lència del segle XIX, que supera altres paisatgismes anteriors, per la

seva capacitat de captar la realitat i l'atmosfera, amb un impressionisme de "bona llei": "Huyen de los pormenores, dejan vagos, por calculado propósito, los primeros términos y esfumados los últimos [...], procuran que el ojo del espectador complete por virtud de la imaginación frecuentemente o por ilusión óptica otras veces, lo que ellos han pintado de un modo indeciso".¹⁴² Així doncs, durant dècades infamant l'impressionisme, Miquel i Badia es rendeix als encants dels paisatges de Galwey, Galofre, Vancells, Meifrèn, Roig i Soler, Domenge o Marquès. Això sí, segueix diferenciant aquest tractament impressionista dels paisatges d'un altre excessiu i extravagant: "Y vienen luego los impresionistas portaestandartes, los que, como Mir, Pichot, Nonell, Miró, Guinea y otros se ponen a propósito lentes verdes y amarillos para que todo se les vuelva amarillo y verde. Aquella naturaleza es tan falsa como la del país más idealista"¹⁴³. Tot i la crítica, reconeix que *L'hort del rector*, de Mir –obra que serà adquirida- és meritòria.

En contraposició a l'ímpetu del paisatgisme, s'adona, finalment, de la crisi definitiva de la pintura històrica: "Va de capa caída la pintura de historia en los actuales tiempos [...]. Con alguna rara excepción, casi nos atrevemos a afirmar que los pintores de historia en nuestra Exposición de Bellas Artes han de asimilarse a aquellos vencidos de quienes acabamos de hablar". Com a excepcions, esmenta Santamaría de Sedano, Parladé, Garnelo, Simonet i el barceloní Pau Antoni Béjar, que va presentar la coneguda pintura d'història de Catalunya, *Wifredo el Velloso*, una actualització del tema que ja havia pintat Claudi Lorenzale cinquanta anys enrere.

Miquel i Badia es mofa del corrent "negre" de la pintura de gènere, molt en boga: "¡Dios de Israel, qué tristes andan los pintores de género! Allí campean la muerte en todas sus fases y la difteria representada en cunas y camitas vacías"¹⁴⁴. Li criden l'atenció obres que acabaran sent adquirides per l'Ajuntament, com *Tornant del tros*, de Llimona; *Una melodia de Schubert*, de Francesc Masriera; *Responso*, de Guinea i cita, inesperadament, l'obra del jove Picasso: "*La primera comunión*, de Pablo Ruíz Picasso, obra de un bisoño, en la cual se advierte sentimientos en los personajes principales y trazos apuntados con firmeza"¹⁴⁵. De la secció estrangera, destaca König,

¹⁴² MIQUEL I BADIA, Francesc, "Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (II)", *Diario de Barcelona*, 12-5-1896, pàg. 5697.

¹⁴³ MIQUEL I BADIA, Francesc, "Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (II)", *Diario de Barcelona*, 12-5-1896, pàg. 5699.

¹⁴⁴ MIQUEL I BADIA, Francesc, "Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (IV)", *Diario de Barcelona*, 25-5-1896, pàg. 6305.

¹⁴⁵ MIQUEL I BADIA, Francesc, "Tercera Exposición de Bellas Artes e Industrias Artísticas (IV)", *Diario de Barcelona*, 25-5-1896, pàg. 6307.

Tito, dell'Oca Bianca, Dantan, Bartels, Mesdag i Siebe ten Cate. En la secció de dibuixos, cita l'obra de dos il·lustradors, Gaston Pujol i Alexandre de Riquer, que va presentar tres cartells anunciadors de les cases Torra, Thomas i Napoleon. Això permet fer-se a la idea de l'auge que el cartellisme estava prenent en aquells anys. Recordem l'èxit que havia tingut la convocatòria del concurs del cartell de la pròpia mostra, guanyat pel mateix Riquer.

Un cronista de *La Veu de Catalunya* contraposà les obres “transparents” del present amb les “artificioses” del passat. Així, va considerar que l'obra *Una melodia de Schubert*, de Francesc Masriera -que finalment fou comprada- no havia convençut ni al “gros públic” ni al d'elit: “En aquesta obra, preparada ab gran artifici y bastanta fantasia, tot hi es convencional y desproporcionat [...] L' autor hi fá gala de totes ses habilitats y recursos procurant atreurer y dissimular la trampa; un moment tot brilla y enlluherna (fins lo títol y lo march) mes aviat ses pretencions s'estrellen y devant d'aquell *trompe l'oeil* fallit un s'adona de que les coses cambiarán forsosament si es que ja no han cambiat; de que no hi ha motiu pera sublevarse contra certes glories, ja que elles ocupan menos lloch de lo que un se creu, y encare que hagen tingut lo seu moment de novetat, fins de utilitat, no 'n quedarà més que lo que 'n quedí”¹⁴⁶.

7.5.2. Transcendència de les adquisicions

Com havia observat Casellas, l'exposició de 1896 va significar l'eclosió del simbolisme pictòric, amb un seguit de pintors que havien mudat la seva obra des d'un naturalisme més objectiu cap a un llenguatge més simbòlic, suggeridor i envoltat de misteri. És l'etapa mística de Rusiñol, que bevia de l'influx del simbolisme franco-belga i alhora dels preraphaelites, quan va concebre els plafons ogivals del Cau Ferrat. Però al costat d'aquest corrent, com veurem, es mantenien els valors de la pintura anecdòtica d'un Masriera, al costat dels nous valors per part de joves artistes com Mir.

L'any 1896 es va realitzar un esforç en l'adquisició de peces per part de l'Ajuntament, que va destinar-hi més diners que en les anteriors. Trobem, com succeeix en les mostres prèvies, una gran varietat d'estils i tendències que obeeixen als diferents corrents en boga. En primer lloc, hi ha diverses marines que tenen característiques força coincidents: *Barques pescadores al Zuiderzee*, de Hans von Bartels; *Platja de Scheveningue* de Hendrick Willem Mesdag; i *Estudi de Sitges*, de Roig i Soler; al costat d'altres paisatges de Vancells, Urgell, Mir -un artista que llavors estava

despuntant i del qual la Diputació ja havia adquirit un quadre el 1894- i Llimona, aquest darrer amb la important obra *Tornant del tros*. En segon lloc, trobem un seguit d'obres amb el denominador comú del tema religiós, tractat des d'un vessant místic: és el cas de *Venite Adoremus*, d'Arcadi Mas i Fontdevila; *El respons*, d'Anselmo Guinea i *Església (Interior)*, de Fèlix Mestres. Recordem que l'obra que havia presentat el jove Picasso, *La primera comunió* -tema probablement suggerit pel pare- s'adhereix també a aquesta temàtica molt en boga a l'època. En tercer lloc, trobem interiors burgesos, tractats amb luxe de detalls, com *Una melodia de Schubert*, de Francesc Masriera, o *L'eterna història*, d'Ettore Tito, al costat de figures simbolistes, amb un tractament post-impressionista, com *Calipso*, de Joan Brull i *Harmonies del bosc*, de Josep Maria Tamburini. No es comprà cap obra d'un innovador Darío de Regoyos, que ja era prou conegut i admirat a Catalunya i que, com Zuloaga, estava franquiciat per assistir a l'exposició. Regoyos havia estat premiat en l'anterior exposició; Zuloaga ho fou en aquesta i també es va comprar la seva obra *Amigas*.

***La Primera Comunió*, de Picasso, vista pel dibuixant de *La Esquella de la Torratxa* (núm. 909, 12-6-1896)**

També la Diputació, com hem dit, va fer diverses compres per valor de 10.000 pessetes que, més tard, van ingressar al museu. Es van comprar sengles paisatges de Galwey i Meifrèn, que presten una atenció als efectes atmosfèrics, i una obra de Brull, també simbolista, *Flors primerenques*, entre d'altres.

¹⁴⁶ J.C.R., "Tercera Exposició de Belles Arts", *La Veu de Catalunya*, núm. 22, 31-5-1896, pàg. 257.

Les escultures comprades foren peces bastant convencionals, de temàtica religiosa, mitològica o simbòlica, i realista anecdòtica o naturalista, entre les quals destaca l'obra *A la terra*, d'Alfred Boucher, i un cap d'estudi, de Damià Pradell, a les quals cal afegir el bonic bust de Blay, *Flor boscana*, comprat per la Diputació. Eren obres, però, que havien estat unànimement destacades tant pel crític progressista Casellas com pel més conservador Miquel i Badia.

ANNEX 1. PREMIS EN FORMA DE PREMI D'HONOR I MEDALLES

Adquisicions de l'Ajuntament de Barcelona

	PREMI D'HONOR	Títol original	Núm.	País
1	BOUCHER, Alfred	À la terre	690	França

MEDALLES DE PRIMERA CLASSE. PINTURA.

ESPANYA PINTURA I DIBUIX				
2	MAS FONTDEVILA, Arcadi	Venite Adoremus	163	
3	BILBAO, Gonzalo	¡Triste antesala!	229	
4	LLIMONA, Joan	Tornant del tros	109	
5	URGELL, Modest	¡¡Siempre lo mismo!!	145	
6	VANCELLS, Joaquim	Riera de Barata	176	
7	MEIFRÈN, Eliseu	Setiembre, paisaje	134	
8	SIMONET, Enrique	Flevit super illam	380	
9	VILLEGAS, José	La condenación del Doge Marino Falliero	562	

SECCIÓ ESTRANGERA PINTURA I DIBUIX				
	ROUBAUD, François	Toma de Chamil	485	França
10	BARTELS, Hans von	Barcas pescadoras en Zaideree	400	Alemanya
11	STUCK, Franz	Fantasia	492	Alemanya
12	MESDAG, Hendrik Willem	Playa de Scheveningue. Tarde de verano	466	Holanda
13	OCA BIANCA, A. dall'	Hojas caídas	473	Itàlia

MEDALLES DE SEGONA CLASSE. PINTURA.

ESPANYA PINTURA I DIBUIX				
14	RUSIÑOL, Santiago	La poesía	139	
15	ZULOAGA, Ignacio	Amigas	148	
16	GALWEY, Enric	Después de la tormenta ¹⁴⁷	103	
17	BRULL, Joan	Calipso	231	
18	MASRIERA, Francesc	Una melodia de Schubert	206	
19	TAMBURINI, Josep Maria	Melancolía	262	
20	CASAS, Ramon	Ball de tarde	98	
21	GALOFRE, Baldomer	De bon matí ¹⁴⁸	196	
22	PATERNINA, Enrique	La visita de la madre	168	
23	MIRALLES, Francesc	Primavera	113	
24	BARRAU, Laureà	La terra	281	
25	TAPIRÓ, Josep	Acuarelas	552-555	

SECCIÓ ESTRANGERA PINTURA I DIBUIX				
26	HOECKER, Paul	Les stigmates	457	Alemanya
27	TITO, Ettore	La eterna historia	496	Itàlia
28	CASCIARO, Giuseppe	Diversos estudios al óleo	411...	Itàlia

¹⁴⁷ Adquisició de la Diputació Provincial.

¹⁴⁸ Adquisició de la Diputació Provincial.

29	COURTENS, Franz	Diversos cuadros al óleo	425-428	Bèlgica
----	-----------------	--------------------------	---------	---------

MEDALLES DE TERCERA CLASSE. PINTURA.

ESPANYA PINTURA I DIBUIX			
30	CARBONELL, Miquel	Retrato de la Sra. E.R.	235
31	CUSÍ, Manuel	Al amor de la lumbre	99
32	TRIADÓ, Josep	La mort	143
33	GUINEA, Anselmo	El responso	245
34	MIR, Joaquim	L'hort del rector	301
35	ARMET, Josep	Estudio	502
36	PAHISSA, Jaume	Paisajes al carbón (Alrededores de Tarrasa, Riberas del Llobregat)	528-529
37	VILOMARA, Maurici	Todas las obras de escenografía	594...
38	ALARMA, Salvador	Mercado árabe (escenografías)	579
39	PALLARÉS, Joaquín	Mercado en Zaragoza	209
40	ROIG I SOLER, Joan	Estudio de Sitjes	172

MENCIONS HONORÍFIQUES. PINTURA.

ESPANYA PINTURA I DIBUIX			
41	BAUZÁ, Joan	Noticias de Cuba	6
42	BÉJAR, Pau	Wifredo el Velloso, primer conde independiente de Barcelona	7
43	LORENZALE, Ramir	Presentación del primogénito	162
44	RIBAS, Antoni	Comida á bordo	79
45	PLANELLS, Ricard	Preliminares de paz	253
46	XIRÓ, Josep Maria	Poesía de Guimerá	273
47	ASPERT, Antoni	Ilustración	227
48	MIRABENT, Antoni	Las cuatro estaciones (biombo pintado)	1195
49	HOYOS, Claudi	Pobrets nins	246
50	TORRES GARCÍA, J.	Proyecto acuarelado de cartel anunciador...(4)	574...
51	DÍAZ OLANO, Ignacio	¡Hasta la vista!	100
52	BONNIN, Lluís	Retratos	506
53	TOLOSA, Aureli	Claveles	263
54	ALPÉRIZ, Nicolás	Un lanzamiento	149
55	NONELL, Isidre	Cap al tart, Sant Martí de Provencals	306
56	GIMÉNEZ, Juan	Contrastes de la vida, Catedral de Ávila	156
57	GUILLEN, Heliodor	¡Maldita!	106
58	LÓPEZ TOMAS, Josep	¡Hijo mío!	46
59	BRUNET, Frederic	Claustro de monasterio, modelo escenográfico (teatrito)	582
60	LABARTA, Lluís	Figurines obra de la comedia de magia <i>Urganda</i>	589
61	AMIGÓ, Francesc	Vesprada	224
62	BORRELL, Pere	Retrato	10
63	PÉREZ, M.P.	<i>San Procopio</i> , copia del cuadro de Ribera (grabado en madera)	534
64	SANS CASTAÑO, Francesc	Ni envidiados ni envidiosos	86

65	SARDÀ LARICO, Francesc	Tombant la tarde	321
66	URGELL, Ricard	Un entierro	267
67	PICAZA, Pantaleón de	Mesa revuelta (dibujos a la pluma)	1199
68	CASALS, Ramon	Lo miracle del Tallat	514

SECCIÓ ESTRANGERA PINTURA I DIBUIX

69	BÜRGEL, Hugo	Noche huracanada	405	Alemanya
70	THURNER, Gabriel	Frutas	494	França
71	ENGEL, José	El compositor Benjamin Godard	564	França

MEDALLES DE PRIMERA CLASSE. ESCULTURA.

SECCIÓ ESTRANGERA ESCULTURA

72	BARRAU, Théophile	Susana en el baño	689	França
73	CHARLIER, Guillaume	Inquietud maternal	697	Bèlgica
74	FREMIET, Emmanuel	San Jorge (reproducción)	700	França

MEDALLES DE SEGONA CLASSE. ESCULTURA.

SECCIÓ ESPANYOLA ESCULTURA

75	ARNAU, Eusebi	Redención	606
76	TASSO, Torquat	Santa Isabel, Reina de Hungría	674
77	ATCHÉ, Rafael	Fi del Rey Joan II d'Aragó	607
78	SOLÀ, Joan	Morfeo	672

SECCIÓ ESTRANGERA ESCULTURA

79	AKERMAN, Werner	Escarcha de primavera	682	Suècia
80	DUPON, Josuë.	Sansón dominando a un león	698	Bèlgica
81	WADERE, Henri-Marie	Rosa mística	725	Alemanya

MEDALLES DE TERCERA CLASSE. ESCULTURA.

SECCIÓ ESPANYOLA ESCULTURA

82	PRADELL, Damià	Cabeza de estudio	661
83	LLISAS, Ramon	Lo riu contemplant sas plantas	642
84	VALLMITJANA, Agapit	Leona con sus cachorros	678
85	SOLER, Josep	Amor	673
86	BORRÀS, Josep	Amor victorioso	621
87	MONTSERRAT, Josep	Primer intento	651
88	CAMPENY, Josep	Edad de piedra	623

MENCIONS HONORÍFIQUES. ESCULTURA.

SECCIÓ ESPANYOLA ESCULTURA

89	OSLÉ, Miquel	Cabeza de estudio	655
90	BERGA BOADA, Josep	Estudio	617
91	DEVESA, Celestí	Turreta	633
92	MURILLO, Prudenci	Estudio	652
93	MASRIERA ROSÉS, Guillem	Cabeza de estudio	646
94	VANCELLS, Faustí	Diego de Marsilla	680
95	ALENTORN, Eduard B.	¡Emigrados!	604
96	OSLÉ, Lluçia	Retrato	654

SECCIÓ ESTRANGERA ESCULTURA				
97	JERACE, Francesco	Carmesina	709	Itàlia
98	JERACE, Vincenzo	Angel, serpiente y mujer	703	Itàlia
99	APOLLONI, Adolfo	Mater purissima	685	Itàlia

MEDALLES DE PRIMERA CLASSE CLASSE. ARQUITECTURA.

	BUIGAS, Gaietà	Iglesia parroquial para Gironella	744
100	SALVAT, Pau	Monumento Panteón a los Catalanes Ilustres	766

MEDALLES DE SEGONA CLASSE CLASSE. ARQUITECTURA.

101	SOLER CATARINEU, Frederic	Proyecto de manicomio	772
102	ALSINA, Juan	Aquarium	728
103	TORRES REYATÓ, Jacint	Proyecto de chimenea	775

MENCIONS HONORÍFIQUES. ARQUITECTURA

104	BALET, Domènec	Proyecto de decoración de techo para el Teatro del Liceo	732
105	VEGA I MARCH, Manuel	Colegio de Huérfanos	776
106	PONS I TRAVAL. Joan	Detalles de Santas Creus	758

ANNEX 2. COMISSIONS I JURATS

COMISSIÓ ORGANITZADORA

La comissió organitzadora estava encapçalada per l'alcalde, Josep Maria Rius i Badia i comptava a la secretaria amb Carles Pirozzini. Els vocals eren: els tinents d'alcalde Josep Maria de Nadal, Frederic Travé, Diego de la Llave, Josep A. de Trias, Ramon Rubio, Josep Blanch i Piera, Gaietà Fontrodona, Artur Gallard, Antoni Vallés, Joan B. Bofill, Josep Collasso i Gil, Antoni Rosich; els representants de diverses institucions i entitats, com Felip Bertran de Amat, president de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts; Antoni Caba, director de l'Escola Oficial de Belles Arts; Francisco de Paula del Villar Lozano, director de l'Escola Superior d'Arquitectura i vice-president de la comissió de Monuments Històrics i Artístics; Agapit Vallmitjana, catedràtic d'Escultura de l'Escola de Belles Arts; Josep Torres Argullol, president de l'Associació d'Arquitectes; Isidre Reventós, president de l'Associació de Mestres d'Obres; Lluís Graner, president del Cercle Artístic; Antonio Sánchez Pérez, director de l'Escola d'Enginyers Industrials i de l'Escola Provincial d'Arts i Oficis de Barcelona; Joan Puig Saladrigas, president del Foment del Treball Nacional; Pau Castells, president del Centre Industrial de Catalunya; Manuel Bochons, president de l'Ateneu Obrer; Joaquim M. de Paz, president de la Societat Econòmica Barcelonina d'Amics del País; Alexandre de Madrid Dávila, president de l'Associació d'Enginyers Industrials de Barcelona; Hermenegild Gorria, delegat a Barcelona de l'Associació Nacional d'Enginyers Industrials; Marcial Morano, president de l'Associació Literària i Artística; Joan Llimona, president del Cercle Artístic de Sant Lluç; Josep Fiter, president del Centre d'Arts Decoratives; Amós Salvador, president del Círculo de Bellas Artes de Madrid; Alejandro de Saint Aubin, president de la Secció de Pintura del Círculo de Bellas Artes de Madrid; Jeroni Suñol, president de la Secció d'Escultura del Círculo de Bellas Artes de Madrid; l'ex-alcalde Joan Coll i Pujol; i els artistes i entesos d'art Francesc Soler i Rovirosa, Francesc Miquel i Badia, Lluís Domènech i Montaner, Salvador Sanpere i Miquel, Feliu Rich, Marià Fuster, Josep Masriera i Manovens, Manuel Henrich, Tomàs d'A. Coll, Andreu Aleu, Manuel Fuxà, Joan Roig, Alexandre Pons i Serra i Antoni Torrens i Monner.

COMISSIÓ EXECUTIVA

Estava presidida igualment per l'alcalde i amb Pirozzini a la secretària. El vice-president era l'actiu tinent d'alcalde Frederic Travé, i com a vocals hi consten els regidors Josep A. de Trias i Artur Gallard, així com Francisco de Paula del Villar, Francesc Soler i Rovirosa, Joan Puig i Saladrigas, Andreu Aleu i Francesc Miquel i Badia. Apareixen, com a suplents, Antonio Sánchez Pérez, Lluís Graner, Josep Torres Argullol, Manuel Fuxà i Josep Fiter i Inglès.

JURAT D'ADMISSIÓ I COL·LOCACIÓ D'OBRES

Presidit per l'alcalde i amb Pirozzini com a secretari, i amb deu vocals representants de la comissió i deu triats pels artistes. Els vocals de la comissió eren: Frederic Travé, Josep A. de Trias, Artur Gallard, Antoni Caba, Andreu Aleu, Josep Torres Argullol, Lluís Graner, Isidre Reventós, Francesc Soler i Rovirosa i Joan Llimona (a part, hi havia tres suplents: Tomàs d'A. Coll, Joan Roig i Josep Fiter). Els representants directes dels artistes eren: els pintors Romà Ribera, Dionís Baixeras i Joan Brull; el dibuixant Alexandre de Riquer; els escultors Josep Llimona, Rafel Atché i Josep Carcassó; l'arquitecte Pere Falqués; el crític artístic Raimon Casellas; i el gravador Josep Nicolau i Bartumeu (amb el pintor Joaquim Vancells, l'escultor Josep Campeny i l'arquitecte Bonaventura Bassegoda com a suplents). També hi havia els vocals designats en concepte d'artífexs: Felipe Mario López Blanco, catedràtic de l'Escola Oficial de Belles Arts; Frederic Masriera, fonedor; Joan B. Parés, propietari de la galeria Parés; Antoni Oliva, decorador; Emili Cabor, col·leccionista; Antoni Rigalt i decorador cristaller; Artur Farrés, vidrier; Josep Malvehí, fabricant de tapissos;

Concordio González, fabricant metàl·lic; i Josep Ribas, ebenista (amb Joan Pons, ebenista; Pere M. Sancristòfol, fabricant metàl·lic; i Joan Riera Casanovas, escultor, com a suplents).

JURAT DE RECOMPENSES

Era presidit per l'alcalde i tenia com a vice-president a Frederic Travé, com a secretari a Carles Pirozzini i amb Josep Lluís Pellicer com a auxiliar. També estava format per membres de la comissió organitzadora i per representants dels artistes. Cada grup d'obres tenia els seus membres:

- Belles Arts (grups 1, 2 i 3): President: Artur Gallard
 - Vocals grup 1 (Pintura, dibuix i gravat): Benet Mercadé, Lluís Graner, Raimon Casellas i Joan Baixas.
 - Vocals grup 2 (Escultura): Andreu Aleu, Josep Reynés i Josep Llimona.
 - Vocals grup 3 (arquitectura): Francesc de P. del Villar, August Font i Carreras i Isidre Reventós.
- Indústries artístiques (grups 1,2,3 i 4): President: Josep d'A. Trias
 - Vocals grup 1 (metal·listeria, joieria...): Josep Santafè i Manuel Ballarin.
 - Vocals grup 2 (ceràmica i vidre): Antonio de Sánchez Pérez, Felipe Mario López Blanco i Bonaventura Bassegoda.
 - Vocals grup 3 (fusteria i ebenisteria): Josep Ribas i General Guitart.
 - Vocals grup 4: Josep Fiter, Josep Malvehí i Jaume Brugarolas.

ANNEX 3. OBRA ADQUIRIDA PER L'AJUNTAMENT

En aquestes fitxes s'inclouen totes les obres que consten com a adquirides segons els expedients de l'exposició. El nom actual de l'obra –si no està desapareguda- està en negreta, mentre que el nom amb què apareix al catàleg de l'exposició està en cursiva. Al costat s'indica el preu que consta en el catàleg i, en negreta, el preu que es va oferir a l'artista (si es coneix). Quan consta S.D. en el preu, significa "sense dades". Si no s'indica el contrari, les imatges provenen de Museum Plus i del *Catàleg de pintura...*(1987).

PINTURA	
<p>BARTELS, Hans von Barques pescadores al Zuiderzee (Països Baixos) <i>Barcas pescadoras en Zaideree, Holanda</i> (2000p, 1000p)</p> <p>Oli sobre tela (122 x 102 cm) MNAC 11165 Exp. 1896: núm. cat. 400, pàg. 93. Cat. Museu 1906: núm. 257, pàg. 62.</p>	
<p>BRULL VINYOLES, Joan Calipso <i>Calipso</i> (4000p, 2000p)</p> <p>Oli sobre tela (150,5 x 100 cm) MNAC 10880 Exp. 1896: núm. cat. 231, pàg. 66. Cat. Museu 1906: núm. 76, pàg. 31.</p>	
<p>CUSÍ FERRET, Manuel Al costat de l'estufa <i>Al amor de la lumbre</i> (5000p, 1250p)</p> <p>Oli sobre tela (126 x 80,5 cm) MNAC 10798 Exp. 1896: núm. cat. 99, pàg. 43. Cat. Museu 1906: núm. 68, pàg. 29.</p>	
<p>OCA BIANCA Angelo dall' Fulles que cauen <i>Hojas caídas</i> (17000p, 4000p)</p> <p>Oli sobre tela (128 x 189 cm) MNAC 11113 Exp. 1896: núm. cat. 473, pàg. . Cat. Museu 1906: núm. 255, pàg. 62.</p>	
<p>GUINEA UGALDE, Anselmo El respons <i>El responso</i> (3000p, 1000p)</p> <p>Oli sobre tela (146 x 98 cm) MNAC 11515 Exp. 1896: núm. cat. 245, pàg. 68. Cat. Museu 1906: núm. 132, pàg. 43.</p> <p>Observacions: En el catàleg del 1906 apareix amb el títol de <i>Misa mayor</i>.</p>	

<p>LLIMONA BRUGUERA, Joan Tornant del tros <i>Tornant del tros</i> (5000p, 2500p)</p> <p>Oli sobre tela (174 x 248 cm) MNAC 10818 Exp. 1896: núm. cat. 109, pàg. 45. Cat. Museu 1906: núm. 88, pàg. 33.</p>	
<p>MAS I FONTDEVILA, Arcadi Venite Adoremus <i>Venite Adoremus</i> (8000p, 5000p)</p> <p>Oli sobre tela (201 x 271,5 cm) MNAC 10769 Exp. 1896: núm. cat. 163, pàg. 55. Cat. Museu 1906: núm. 51, pàg. 26.</p>	
<p>MASRIERA I MANOVENS, Francesc Una melodia de Schubert <i>Una melodía de Schubert</i> (20000p, 3500p)</p> <p>Oli sobre tela (227 x 301 cm) MNAC 49489 Exp. 1896: núm. cat. 206, pàg. 62. Cat. Museu 1906: núm. 33, pàg. 21.</p>	
<p>MESDAG, Hendrick Willem Platja de Scheveningue. Tarda d'estiu. <i>Playa de Scheveningue</i> (8000p, 2000p)</p> <p>Oli sobre tela (160 x 121 cm) MNAC 11166 Exp. 1896: núm. cat. 466, pàg. 100. Cat. Museu 1906: núm. 258, pàg. 63.</p>	
<p>MESTRES BORRELL, Fèlix Església. Interior <i>Iglesia-interior</i> (2500p, 1500 amb la següent)</p> <p>Oli sobre tela (134 x 75 cm) MNAC 10828 Exp. 1896: núm. cat. 112, pàg. 45. Cat. Museu 1906: núm. 96, pàg. 35.</p> <p>Premi Ducs de Dénia</p>	
<p>MESTRES BORRELL, Fèlix D'entregar <i>De entregar</i> (1000p, 1500 amb l'anterior)</p> <p>Oli sobre tela (100 x 65 cm) MNAC 10250 Exp. 1896: núm. cat. 248, pàg. 68. Cat. Museu 1906: núm. 95, pàg. 35.</p> <p>Premi Ducs de Dénia</p>	

<p>MIR TRINXET, Joaquim L'hort del rector <i>L'hort del rector</i> (1000p, 500p)</p> <p>Oli sobre tela (100,5 x 126 cm) MNAC 10886 Exp. 1896: núm. cat. 301, pàg. 76. Cat. Museu 1906: núm. 97, pàg. 35.</p>	
<p>MIRALLES GALUP, Francesc Primavera <i>Primavera</i> (800p, 500p)</p> <p>Oli sobre fusta (37,5 x 46 cm) MNAC 10776 Exp. 1896: núm. cat. 113, pàg. 46. Cat. Museu 1906: núm. 134, pàg. 43.</p>	
<p>PALLARÉS ALLUSTANTE, Joaquín Mercat a Saragossa <i>Mercado en Zaragoza</i> (2500, 750p)</p> <p>Oli sobre tela (76 x 100 cm) MNAC 11513 Exp. 1896: núm. cat. 209, pàg. 63. Cat. Museu 1906: núm. 123, pàg. 41.</p>	
<p>ROIG I SOLER, Joan Estudi de Sitges <i>Estudio de Sitjes</i> (1000p, 500p)</p> <p>Oli sobre tela (72,5 x 124,5 cm) MNAC 10747 Exp. 1896: núm. cat. 172, pàg. 57. Cat. Museu 1906: núm. 86, pàg. 33.</p> <p>Observacions: al catàleg del 1906 té el títol de <i>Playa de Sitjes</i>.</p>	
<p>ROUBAUD, François Rendició de Schamyl <i>Toma de Chamil</i> (12000p, 5000p)</p> <p>Oli sobre tela (213,5 x 352 cm) MNAC 11185 Exp. 1896: núm. cat. 485, pàg. 102. Cat. Museu 1906: núm. 256, pàg. 62.</p> <p>Observacions: al catàleg del 1906 té el títol de <i>Rendición de Schamyl</i>.</p>	
<p>TAMBURINI DALMAU, Josep Maria Harmonies del bosc <i>Harmonías del bosque</i> (3000p, 1500p)</p> <p>Oli sobre tela (142 x 122,5 cm) MNAC 11451 Exp. 1896: núm. cat. 261, pàg. 70. Cat. Museu 1906: núm. 73, pàg. 30.</p>	
<p>TITO, Ettore L'eterna història <i>La eterna historia</i> (10000p)</p> <p>Oli sobre tela (127 x 192,5 cm) MNAC 11099 Exp. 1896: núm. cat. 496, pàg. 103.</p>	

<p>Cat. Museu 1906: núm. 254, pàg. 62.</p> <p>Observacions: Es compra amb un sobrant de 7500p.juntament amb altres obres.</p>	
<p>TRIADÓ MAYOL, Josep La mort <i>La mort</i> (7500p, 750p)</p> <p>Oli sobre tela (192 x 215 cm) MNAC 10906 Exp. 1896: núm. cat. 143, pàg. 52. Cat. Museu 1906: núm. 94, pàg. 35.</p>	
<p>URGELL INGLADA, Modest El mateix de sempre <i>¡Siempre lo mismo!</i> (8000p, 2000p)</p> <p>Oli sobre tela (169 x 297 cm) MNAC 49492 Exp. 1896: núm. cat. 145, pàg. 52. Cat. Museu 1906: núm. 44, pàg. 25.</p>	
<p>VANCELLS VIETA, Joaquim Riera de Barata <i>Riera de Barata</i> (2000p, 1500p)</p> <p>Oli sobre tela (154,5 x 204 cm) MNAC 11455 Exp. 1896: núm. cat. 176, pàg. 57. Cat. Museu 1906: núm. 90, pàg. 33.</p>	
<p>ZULOAGA ZABALETA, Ignacio Amigues <i>Amigas</i> (2000p, 1000p)</p> <p>Oli sobre tela (221 x 170 cm) MNAC 11509 Exp. 1896: núm. cat. 148, pàg. 52. Cat. Museu 1906: núm. 133, pàg. 43.</p>	
<p>DIBUIX, GRAVAT</p>	
<p>ARMET PORTANELL, Josep La masia vella <i>Estudio</i> (750p, 500p)</p> <p>Dibuix al carbó (148 x 98 cm) MNAC 011634-D Exp. 1896: núm. cat. 502, pàg. 107. Cat. Museu 1906: núm. 63, pàg. 111.</p>	
<p>CASCIARO, Giuseppe <i>Una calle, Pinar, Campiña, Paisaje nevado, Hortensias</i> <i>Ultimos rayos, Nublado, Tiempo lluvioso</i> (SD, 1000p)</p> <p>Pastels MNAC 011105-D (Camp) MNAC 011106-D (Paisatge nevat) MNAC 011107-D (Pineda), MNAC 011109-D (Temps plujós), MNAC 011138-D (Camp de blat), MNAC 011155-D (Hortensies), MNAC 011156-D (Un carrer), MNAC 011157-D (Últims raigs) Exp. 1896: núm. cat. 411-420, pàg. 95. Cat. Museu 1906: núm. 349-356, pàg. 94.</p>	

<p>ENGEL, Joseph <i>El compositor Benjamin Godard, improvisando rodeado de sus amigos</i> (1000p)</p> <p>Dibuix al carbó Exp. 1896: núm. cat. 564, pàg. 117. Cat. Museu 1906: núm. 49, pàg. 109.</p> <p>Observacions: No surt en la llista d'adquisicions de l'expedient. Segons BORONAT (1999) és una donació de l'autor, tot i que en el catàleg del 1906 apareix com adquirit en la dita exposició.</p>	
<p>PAHISSA LAPORTA, Jaume <i>Alrededores de Tarrasa</i> (1000p, 500p)</p> <p>Dibuix al carbó (78 x 134 cm) Exp. 1896: núm. cat. 528, pàg. 111. Cat. Museu 1906: núm. 62, pàg. 111.</p>	
<p>PÉREZ MARTÍNEZ, M.P. <i>San Procopio, copia del cuadro de Ribera</i> (200p, 100p)</p> <p>Gravat en fusta Exp. 1896: núm. cat. 534, pàg. 112. Cat. Museu 1906: no hi consta.</p>	

<p>ESCULTURA</p>	
<p>AKERMAN, Bror Morgan Werner Rosada de primavera <i>Escarcha de primavera</i> (6000 executada en marbre)</p> <p>Guix (160 x 39 x 41 cm) MNAC 01017 Exp. 1896: núm. cat. 682, pàg. 137. Cat. Museu 1906: núm. 72, pàg. 149.</p> <p>Observacions: Es compra amb un sobrant de 7500p. juntament amb altres obres.</p>	
<p>APOLLONI, Adolfo Mater Puríssima <i>Mater Purísima</i> (2000p)</p> <p>Bronze (47,5 x 57 x 28 cm) MNAC 010568 Exp. 1896: núm. cat. 685, pàg. 137. Cat. Museu 1906: núm. 62, pàg. 147.</p> <p>Observacions: Es compra amb un sobrant de 7500p. juntament amb altres obres.</p>	
<p>ARNAU MASCORT, Eusebi Redempció <i>Redención</i> (4000p, 3000p)</p> <p>Guix (193 x 88 x 77 cm) MNAC 010031 Exp. 1896: núm. cat. 606, pàg. 127. Cat. Museu 1906: núm. 6, pàg. 136.</p>	

<p>BARRAU, Théophile Eugène Victor Susanna al bany <i>Susana en el baño</i> (10000 en marbre, 1500p) Guix passat a marbre (200 x 56 x 69 cm) MNAC 010019 Exp. 1896: núm. cat. 689, pàg. 138. Cat. Museu 1906: núm. 73, pàg. 149. (encara guix)</p> <p>Observacions: Barrau dóna permís perquè Carbonell la passi a marbre i ara és als jardins dels Palauet Albéniz de Barcelona.</p>	
<p>BORRÀS SOLANAS, Josep El amor victorioso (1500p, 600p)</p> <p>Guix Exp. 1896: núm. cat. 621, pàg. 129. Cat. Museu 1906: no hi consta.</p> <p>Observacions: NO LOCALITZADA</p>	
<p>BOUCHER, Alfred A la terra <i>A la tierra</i> (SD, 5000p)</p> <p>Guix (208 x 118 x 170 cm) MNAC 010004 Exp. 1896: núm. cat. 690, pàg. 138. Cat. Museu 1906: núm. 40, pàg. 142.</p> <p>Observacions: va obtenir el premi d'honor, consistent en 10.000 pessetes per a l'adquisició de l'obra. El jurat va entendre que no l'adquiria per no tractar-se d'un original, però després de la reclamació de l'artista, se li va concedir la meitat del premi i es va adquirir la peça.</p>	
<p>BUSCH, George Pregant <i>Orando</i> (2800p)</p> <p>Fusta (68 x 47 x 47 cm) MNAC 010200 Exp. 1896: núm. cat. 693, pàg. 138. Cat. Museu 1906: núm. 16, pàg. 138.</p> <p>Observacions: Es compra amb un sobrant de 7500p. juntament amb altres obres.</p>	
<p>CHARLIER, Guillaume Inquietud maternal <i>Inquietud maternal</i> (2000p, 2000p)</p> <p>Guix pintat, fosa en bronze el 1904 (110 x 89 x 66 cm) MNAC 153287 Exp. 1896: núm. cat. 697, pàg. 138. Cat. Museu 1906: núm. 48, pàg. 143. (bronze)</p>	

<p>DUPON, Josuë Samsó dominant un lleó <i>Sansón dominando a un león</i> (1200p, 1200p)</p> <p>Bronze (47 x 52,5 x 38 cm) MNAC 011140 Exp. 1896: núm. cat. 698, pàg. 139. Cat. Museu 1906: núm. 39, pàg. 142</p>	
<p>FREMIET, Emmanuel Sant Jordi <i>San Jorge</i> (850p, 850p)</p> <p>Bronze daurat (48 x 45,5 x 25 cm) MNAC 011197 Exp. 1896: núm. cat. 700, pàg. 139. Cat. Museu 1906: núm. 14, pàg. 137.</p>	
<p>LLISAS FERNÁNDEZ, Ramon <i>Lo riu contemplant sas plantas</i> (SD, 600p)</p> <p>Bust en guix (alt 80 cm) Exp. 1896: núm. cat. 642, pàg. 132. Cat. Museu 1906: núm. 31, pàg. 140.</p> <p>Observacions: NO LOCALITZADA</p>	
<p>MARTÍ SOLANES, Juli Prop de l'aigua <i>Junto al agua</i> (1000p-1000p)</p> <p>Guix (77,5 x 55 x 56 cm) MNAC 010035 Exp. 1896: núm. cat. 650, pàg. 132. Cat. Museu 1906: núm. 36, pàg. 141.</p> <p>Premi Manuel Girona</p>	
<p>MONTSERRAT PORTELLA, Josep Primer intent <i>Primer intento</i> (SD, 750p)</p> <p>Bronze (64 x 45,5 x 23 cm) MNAC 010809 Exp. 1896: núm. cat. 651, pàg. 133. Cat. Museu 1906: núm. 57, pàg. 146.</p>	
<p>PRADELL PUJOL, Damià Cap d'estudi <i>Cabeza de estudio</i> (700p, 500p) Guix (56 x 26 x 23,5 cm)</p> <p>MNAC 012079 Exp. 1896: núm. cat. 661, pàg. 133. Cat. Museu 1906: núm. 68, pàg. 148.</p>	

<p>SOLÀ VILAVELLA, Joan Morfeu <i>Morfeo</i> (1250p, 1250p)</p> <p>Guix (78 x 120 x 56 cm) MNAC 010034 Exp. 1896: núm. cat. 672, pàg. 136. Cat. Museu 1906: núm. 59, pàg. 146.</p>	
<p>VALLMITJANA ABARCA, Agapit Leona amb els seus cadells <i>Leona con sus cachorros</i> (SD, 1250p)</p> <p>Guix (209 x 136 x 90 cm) MNAC 010030 Exp. 1896: núm. cat. 678, pàg. 136. Cat. Museu 1906: núm. 30, pàg. 140.</p>	
<p>VALLMITJANA ABARCA, Venanci Maja <i>Maja</i> (150p)</p> <p>Terra cuita (majòlica) (59 x 16 x 16 cm) MNAC 011650 Exp. 1896: núm. cat. 1014, pàg. 175. Cat. Museu 1906: no hi consta.</p> <p>Observacions: es compra dins la secció d'indústries artístiques. Avui està al Museu de Ceràmica.</p>	

ANNEX 4. OBRA ADQUIRIDA PER LA DIPUTACIÓ

PINTURA	
<p>AMIGÓ CASTELLTORT, Emili Setembre Setembre (500p.)</p> <p>Oli sobre tela (79 x 97,5 cm) MNAC 10849 Exp. 1896: núm. cat. 225, pàg. 65.</p>	
<p>BRULL VINYOLES, Joan Flors primerenques <i>Flors primerencas</i> (2000p.)</p> <p>Oli sobre tela (54 x 36 cm) MNAC 11642 Exp. 1896: núm. cat. 230, pàg. 66.</p>	
<p>CARBONELL SELVA, Miquel Retrat de l'esposa del pintor <i>Retrato de la Sra. E.R.</i> (SD)</p> <p>Oli sobre tela (120 x 80 cm) MNAC 10154 Exp. 1896: núm. cat. 235, pàg. 67.</p>	
<p>GALOFRE XIMENIS, Baldomer De bon matí <i>De bon matí</i> (5000p.)</p> <p>Oli sobre tela Exp. 1896: núm. cat. 196, pàg. 61.</p> <p>Observacions: NO LOCALITZADA.</p>	
<p>GALWEY GARCIA, Enric Després de la tempesta <i>Después de la tormenta</i> (2000p.)</p> <p>Oli sobre tela (171 x 250 cm) MNAC 11453 Exp. 1896: núm. cat. 103, pàg. 44.</p>	
<p>MEIFREN ROIG, Eliseu Setembre <i>Setiembre. Paisaje</i> (12000p)</p> <p>Oli sobre tela (293 x 390 cm) MNAC 8181 Exp. 1896: núm. cat. 134, pàg. 51.</p>	
ESCULTURA	
<p>BLAY FÀBREGAS, Miquel Flor boscana <i>Flor boscana</i> (1250p)</p> <p>Bust en marbre (48 x 24,5 x 26 cm) MNAC 10866 Exp. 1896: núm. cat. 619, pàg. 129.</p>	

<p>FUXÀ LEAL, Manuel <i>Retrato del Excmo. Sr.D. Manuel Planas y Casals (SD)</i></p> <p>Bust en bronze Exp. 1896: núm. cat. 638, pàg. 131.</p> <p>Observacions: NO LOCALITZADA.</p>	
---	--

ANNEX 5. CONCURS DE CARTELLS

			
Francesc Carbó	Xavier Gosé	Ferran Xumetra	Adrià Gual (acçèsit)
			
Joaquim Ribera (acçèsit)	Josep Guardiola	Víctor Masriera	Lluís Masriera
			
Josep Alsina	Andreu Audet	Antoni Utrillo	Alexandre de Riquer (guanyador)
			
Alexandre de Riquer	Alexandre de Riquer	Antoni Mirabent (acçèsit)	Josep Pascó

(Imatges extretes de l'expedient)